

ЕКСПЕРТНЕ ВИВЧЕННЯ ЗРАЗКІВ ЛЮЦЕРНИ МІНЛИВОЇ ТА КОНЮШИНИ ПОВЗУЧОЇ В УСТИМІВСЬКІЙ ДОСЛІДНІЙ СТАНЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

Харченко Ю. В., Кочерга В.Я.

*Устимівська дослідна станція рослинництва
Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН
(с. Устимівка, Глобинський р-н, Полтавська обл.)*

У процесі селекції, наукових досліджень, інших форм експериментальної та пошукової роботи створюються або виявляються цінні генотипи [4]. Вони слугують вихідним матеріалом для створення нових сортів, використовуються у наукових та навчальних програмах, що сприяє прогресу вітчизняної науки і сільського господарства. Оскільки ці форми є втіленням інтелекту та праці вчених, селекціонерів, дослідників, вони є надбанням народу України та мають бути виявлені, зареєстровані, збережені у Національному генбанку рослин та мобілізовані для практичного використання. Для доведення наукової цінності того чи іншого генотипу проводять експертні дослідження [5].

Метою наших досліджень було експертне вивчення 4 зразків конюшини повзучої та 3 зразків люцерни мінливої, що надійшли на Устимівську дослідну станцію рослинництва з Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН (4 зразки) та Полтавської державної сільськогосподарської дослідної станції імені М. І. Вавилова Інституту свинарства і агропромислового виробництва (3 зразки) в 2018 році.

Дослідження проводили впродовж 2018-2019 років. Погодні умови, що склалися у роки вивчення дали змогу об'єктивно оцінити їх вплив на рівень прояву господарсько-цінних ознак досліджуваних зразків.

Посів проводили в оптимально ранні строки (16 квітня). Розміщення ділянок без повторень. Спосіб сівби – рядковий з міжряддям 70 см. Ділянка чотирирядкова, довжиною 5 метрів та обліковою площею 14 м². Норма висіву загальноприйнята для кожної культури [3]. За стандарт взято селекційні сорти відповідних кормових культур. При визначенні фаз росту відмічали також реакцію рослин на погодні умови. Впродовж вегетаційного періоду вивчали морфологічні ознаки: форму куща, довжину квітконоса, діаметр суцвіття, кількість квіток в голівці, кількість насінин в голівці [2].

Облік урожаю зеленої маси проводили шляхом скошування та зважування травостою з двох облікових рядків [1]. Скошування

проводили у фазі початку цвітіння. З загального урожаю зеленої маси відбиралися проби по 0,5 кг для обчислення структурних елементів врожайності в т.ч. облистяність.

Люцерна мінлива (*Medicago varia* Mart.)

Популяція Опитнянка. Створена методом добору із сорту Віра. Вегетаційний період 155 діб. Відростання весною інтенсивне, після скошування швидке. Популяція високоврожайна (урожайність зеленої маси 3,7 кг/м² та насіння 3,2 г/м², порівняно зі стандартом сортом люцерни мінливої Надежда –2,0 кг/м², 0,7 г/м², відповідно). Висота на початку цвітіння 43,0 см., на 20-й день після скошування – 42,8 см. Облистяність 65,3%. Популяція стійка до бурої та жовтої плямистості, аскохітозу. Зимо та посухо стійка (9 б.). Маса 1000 насінин 2,3 г. Популяція люцерни мінливої Опитнянка характеризується підвищеною кормовою продуктивністю добре відростає після укосів, добре облиствлена.

Популяція Любава. Створена методом добору із сорту Полтавчанка. Сінокісного-пасовищного типу, інтенсивно відростає рано на весні і після скошування. Вегетаційний період 155 діб. Висота рослин на початку цвітіння 42,0 см. Урожайність зеленої маси популяції Любава становила 2,0 кг/м², тоді як у стандарту – 1,0 кг/м², насіння 35,0 г/м² порівняно з 7,5 г/м² у стандарту. Популяція стійка до бурої та жовтої плямистості, аскохітозу. Добре відростає після укосів. Висота на 20-й день після скошування – 54,4 см. Облистяність 36%. Посухостійка. Маса 1000 насінин 2,2 г. Популяція Любава характеризується високою насінневою продуктивністю, добре відростає після укосів.

Популяція Хуторянка. Створена методом добору із сорту Лідія. Вегетаційний період 155 діб, від початку вегетації до 1 укосу – 60 діб. Висота рослин на початку цвітіння 53,2 см. Популяція високоврожайна (урожайність зеленої маси 4,4 кг/м² та насіння 4,0 г/м², порівняно зі стандартом сортом люцерна Веселка – 1,7 кг/м², 7,5 г/м², відповідно). Висота рослин на початку цвітіння (42,0 см). Стійка до ураження бурю та жовтою плямистістю (9 б.). Облистяність 63,8%. Посухостійка. Маса 1000 насінин 2,2 г. Популяція Хуторянка виділяється підвищеним показником кормової продуктивності.

Конюшина повзуча (*Trifolium repens* L.)

Місцева форма IDRL. Вегетаційний період складає 121 добу. Добре відростає на весні та після укосів. Створює потужний травостій. Урожайність зеленої маси 2,9 кг/м², насіння 30,6 г/м², (стандарту – конюшини повзучої Східничанка – 1,7 кг/м², 7,4 г/м², відповідно). Висота рослин на початку цвітіння 14,0 см, на 20-й день після скошування 10,0 см. Облистяність 66,6%. Довжина квітконоса

22,0 відносно стандарту – 13,8 см, діаметр суцвіття (головки) становить 19,8 см, на рівні стандарту. Кількість квіток в головці – 98,4, відносно стандарту 50,0 шт. Кількість насіння в головці 154 проти стандарту 75 шт. Маса 1000 насінин 0,7 г. Місцева форма стійка до борошнистої роси (9 балів). Посухостійка 9 балів. Місцева форма IDRL характеризується високим показником облистяності, довжиною квітконосних пагонів, високим рівнем обнасіненості головки.

Дика форма Д 498. Вегетаційний період 121 доба. Добре відростає на весні та після укосів. Створює потужний травостій. Урожайність зеленої маси 3,4 кг/м², насіння 14,5 г/м², (стандарту – конюшини повзучої Східничанка – 1,7 кг/м², 7,4 г/м², відповідно). Зразок середньо рослий. Висота рослин на початку цвітіння 15,0 см, на 20-й день після скошування 10,8 см. Рослини дрібнолисті, облистяність 65,2%. Зразок має довгі квітконосні пагони 15,8 см відносно стандарту – 13,8 см, діаметр суцвіття (головки) становить 22,6 см у стандарту 19,7 см. Кількість квіток в головці – 87,8, відносно стандарту 50,0 шт. Кількість насіння в головці 200 проти стандарту 75 шт. Маса 1000 насінин 0,6 г. Дика форма стійка до борошнистої роси (9 балів). Посухостійка 9 балів. Дика форма Д 498 характеризується високим показником облистяності, кормової та насінневої продуктивності, швидкого відростання після укосів.

Дика форма Д 500. Вегетаційний період 126 діб. Інтенсивно відростає рано на весні і після скошування. Висота рослин на початку цвітіння 14,0 см. Висота на 20-й день після скошування – 13,4 см. Урожайність зеленої маси становила 3,2 кг/м², тоді як у стандарту (сорт Східничанка) – 1,7 кг/м². Зразок стійкий до борошнистої роси. Добре облиствлена – 38,5%, листочки середнього розміру з білими прожилками. Посухостійка. Маса 1000 насінин 0,7 г. Довжина квітконоса 18,5 см відносно стандарту – 13,8 см, діаметр суцвіття (головки) становить 20,2 см у стандарту 19,7 см. Кількість квіток в головці – 91,2, відносно стандарту 50,0 шт. Кількість насіння в головці 138 проти стандарту 75 шт. Дика форма стійка до борошнистої роси (9 балів). Посухостійка 9 балів. Дика форма Д 500 характеризується показниками високої обнасіненості суцвіття, урожаю зеленої маси, швидкого відростання після скошування.

Дика форма МДШ 27. Вегетаційний період складає 126 діб. Добре відростає на весні та після укосів. Створює потужний травостій. Урожайність зеленої маси 4,0 кг/м², насіння 23,8 г/м², (стандарту – конюшини повзучої Східничанка – 1,7 кг/м², 7,4 г/м², відповідно). Висота рослин на початку цвітіння 17,8,0 см, на 20-й день після скошування 11,8 см. Рослини дрібнолисті, облистяність 60,6%. Довжина

квітконоса 20,7 відносно стандарту – 13,8 см. Має середній діаметр суцвіття (головки) 24,4 см, тоді як у стандарту – 19,7 см. Кількість квіток в головці – 69,4, відносно стандарту 50,0 шт. Кількість насіння в головці 183 відносно стандарту 75 шт. Маса 1000 насінин 0,7 г. Дика форма стійка до борошнистої роси (9 балів). Посухостійкість 9 балів. Дика форма МДШ 27 характеризується високим показником облистяності та високим рівнем обнасіненості суцвіття, вирізняється високою кормовою та насінневою продуктивністю.

За результатами експертного вивчення проведеного на Устимівській ДСР рекомендовано до реєстрації 7 зразків кормових культур, що надійшли з Інституту сільського господарства та Полтавської державної сільськогосподарської дослідної станції. Це зразки з підвищеним показником кормової продуктивності – люцерна мінлива Хуторянка, Опитнянка, конюшина повзуча популяція Д498, високою насінневою продуктивністю – люцерна мінлива Любава, популяція конюшини повзучої – Д498, швидко відростають після скошування популяції люцерни мінливої Хуторянка, Опитнянка та популяції конюшини повзучої Д498, Д500, характеризуються високим показником облистяності – популяції конюшини повзучої IDRL, Д498, МДШ27, високим рівнем обнасіненості суцвіття – популяції конюшини повзучої МДШ27, Д500, популяція конюшини повзучої IDRL має довгі квітконосні пагони.

Список використаних джерел:

1. Жарінов В. І., Ключ В. С. Люцерна. К. :Урожай, 1990. 320 с.
2. Методика проведення експертизи сортів люцерни посівної, л. мінливої (*Medicago sativa* L. М., М. х *varia* Martyn) на відмінність, однорідність і стабільність / Адаптовано: Андрющенко А. В., Кривицький К. М., Веселовська О. Б. 2010. 18 с.
3. Методические рекомендации по изучению коллекции многолетних кормовых культур. Ленинград, Издательство ВИР. 1979. С. 41.
4. Рябчун В. К., Богуславський Р. Л. Генетичні ресурси рослин та їх роль у селекції. Теоретичні основи селекції польових культур: Збірник наукових праць. Харків, IP ім. В.Я. Юр'єва НААНУ, 2007. С. 363–398.
5. Харченко Ю. В., Кочерга В. Я. Характеристика господарсько-біологічної цінності колекції кормових культур на Устимівській дослідній станції рослинництва. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2005. т. 4. №23. С.73–78.